

<http://www.diva-portal.org>

This is the published version of a chapter published in *Ukraina och informationskriget: Journalistik mellan ideal och självcensur*.

Citation for the original published chapter:

Nygren, G. (2016)

Informationskrig – mediekontroll och journalistik.

In: Gunnar Nygren, Jöran Hök (ed.), *Ukraina och informationskriget: Journalistik mellan ideal och självcensur* (pp. 17-30). Karlstad: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)

N.B. When citing this work, cite the original published chapter.

Permanent link to this version:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:sh:diva-31677>

Informationskrig – mediekontroll och journalistik

GUNNAR NYGREN

”Det var i maj 2014 som hoten började komma. Jag blev hotad, och de sa att vi skulle sluta sälja tidningen, att vi måste sluta publicera den i Donetsk... Samtidigt försvann journalisterna från andra tidningar.

Nu arbetar vi under pseudonym. Vi har inte någon ackreditering från DPR (Donetsk folkrepublik), eftersom en sådan ackreditering är raka vägen ner i källaren, till fångenskap. Om vi bevakar någon händelse, så framstår vi bara som passiva åskådare. Som till exempel när det var en parad med krigsfångar från Ukraina... Bara mina tre–fyra närmaste vet var jag arbetar nu, för alla andra så arbetar jag inte längre eller jag ger en helt annan historia om vad jag arbetar med.”

Berättelsen kommer från en anonym ukrainsk journalist som arbetar för dagstidningen *Segodnya*. Deras kontor i Donetsk stängdes av de proryska rebellerna i maj 2014. Han ville inte fly som många av kollegorna, utan fortsatte att arbeta i hemlighet. Inte ens vänner eller grannar vet var han arbetar någonstans.

Den ukrainske journalisten i Donetsk är en av de som intervjuats i det projekt som redovisas i denna rapport (kapitel 3). Berättelsen visar hur viktiga medierna är i konflikten – kontrollen över flödet av information är en av de avgörande faktorerna i dagens komplicerade konflikter. Den part som kan stå för beskrivningen av verkligheten, har också stora möjligheter att påverka opinionerna både i konfliktområdet och i omvärlden.

Samtidigt utmanas de grundläggande journalistiska värderingarna inför en krigssituation: Kan journalisterna vara opartiska och ge båda sidors versioner? Finns det utrymme för en självständig journalistik, och hur kan journalister hantera all propaganda och desinformation som kommer från parterna i konflikten? I intervjuer i Ryssland berättar journalister om både det inre och det yttre trycket att ge en version som gynnar makthavarna i det egna landet. Som en webbredaktör på en av de ledande ryska nyhetssajterna uttrycker det i en intervju:

”Det är ingen från Kreml som ringer och säger åt oss vad vi ska göra och inte göra. Men i vårt medie företag finns det en slags journalistisk konsensus om våra strategier för att bevaka politiska nyheter. Vi försöker bygga en positiv bild av regeringen. Varje redaktör och reporter vet det och följer det.”

Denna ryska webbredaktör uttrycker samma sak som flera forskningsprojekt om krigen på Balkan och i Mellanöstern kommer fram till: I en skärpt konfliktsituation är de stora medierna i de inblandade länderna i huvudsak lojala med det egna landets säkerhets- och utrikespolitik. Den amerikanska retoriken inför Irakkriget 2003 fick till exempel betydligt större genomslag i Natoländer som Frankrike och Storbritannien än i neutrala länder som Sverige och Finland. Detta kan bero på flera saker, såväl på mediernas nära koppling till elitkällor som anpassning och självcensur bland journalister (Nohrstedt och Ottosen 2014).

Globala medier och hybridkrig

Medierna har alltid varit en viktig arena i krig och internationella konflikter. Den brittiske journalisten Philip Knightley beskriver detta i sin klassiska bok "Krigets första offer är sanningen" (2004) där han följer krigsjournalistik från Krimkriget på 1850-talet till Irak 2003. Han visar en ständig konflikt mellan journalistiska normer (till exempel sanningssökande och allsidighet) och de politiska och militära intressena av att kunna kontrollera informationsflödet och ge den egna sidans "korrekta" bild. I forskning om propaganda har medierna en central roll, inte bara i de båda världskrigen utan också i till exempel mobiliseringen av världsoinionen inför det första Irakkriget 1991–92 (Jowett och O'Donnel 2015).

Mediernas roll i krig och konflikt är stor även i den nya typen av konflikter och krig som dominerat de senaste 20–30 åren:

- Det "totala krig" som dominerade under 1900-talet med dess båda världskrig har förändrats till en mer komplicerad typ av konflikter främst inom länder. I dessa konflikter blir gränserna otydliga mellan krig och fred, mellan statligt och ickestatligt våld, mellan organiserad brottslighet, systematiska kränkningar av mänskliga rättigheter och olika typer av terrorism. Nationella och religiösa konflikter blandas med sociala konflikter som utnyttjas av olika aktörer, både av andra länder som för krig genom ombud och politiska rörelser som till exempel fundamentalistisk islam. Både Ukraina och Syrien är aktuella exempel på denna typ av "hybridkrig" som blandar statligt och ickestatligt våld, öppet och dolt agerande, formellt och informellt uttalande (Kaldor 2012:2, Tumber 2009).

- Mediesystemet har blivit globalt med både Internet och globala nyhetskanaler som *CNN*, *Al Jazeera* och *Russia Today*. Nya typer av sociala medier har utvecklats där aktörer kan både producera och distribuera innehåll. Det kan vara såväl aktörer i konflikter (som IS-videor på *Youtube*) och människor som ger vittnesmål om övergrepp och civilbefolkningens lidande. Konflikterna flyttar in i medierna som blir en arena för aktörerna – det främsta exemplet på detta är kanske 11 september och flygplanet som rammade World Trade Center i direktsändning.

Utvecklingen av informationsteknologin har varit lika viktig för krigföring som stridsvagnar och flygplan, betonar den brittiska forskaren Mary Kaldor (2012). Men det är inte i första hand en teknisk revolution, utan IT-utvecklingen förändrar krigföringens sociala relationer. Den nya tidens krig förs i ständig närvaro av globala medier, internationella NGOs på plats, militära och politiska rådgivare och legosoldater från andra länder som dras till konflikterna av många olika skäl. Mobiliseringen i olika konflikter är snabb i IT-samhället, såväl lokalt som globalt. Såväl politiskt som ekonomiskt stöd kommer från diasporagrupper i andra länder, direkt rekrytering byggs upp som till IS i Irak/Syrien.

Det globala mediesystemet har blivit en arena för krigföringen i det som forskare kallar ”diffused war”, ett krig som också pågår och produceras inom den nya ”medieekologin” (Hoskins och O’Loughlin 2010). Kriget medialiseras, och medier och information blir en del av vapenarsenalen. En ständig uppkoppling och flytande tidsmässiga och geografiska gränser gör att konflikter blir svårare att styra och hantera.

Mediernas allt viktigare roll har också ökat ansträngningarna från politiska makthavare och militärer att kontrollera informationsflödet (Allan och Zelizer 2004). Med erfarenheterna från det relativt fria flödet av information i Vietnamkriget, försöker krigförande länder kontrollera informationen. På 1980–90-talen hade både USA och Storbritannien en direkt censur. Det har också utvecklats system med ”inbäddade” journalister som inte censureras i direkt mening men som binds till de militära enheterna med lojalitet gentemot de soldater man följer (Tumber 2004). Inom Nato utvecklas särskilda psykologiska operationer (PSYPOs) som en del av krigföringen (Otto-son och Norhstedt 2014). Samtidigt har medier blivit ett mål i sig i de senaste årens konflikter, från Natos bombning av det serbiska tv-huset 1999 till bombningarna av *Al Jazeeras* kontor i Kabul 2001, Bagdad 2003 och det libyska tv-huset 2011. Journalister hotas och

dödas när de bevakar internationella konflikter¹ (mer om detta i kapitel 2). Detta innebär också att journalistiken blir mer beroende av nya typer av källor i sociala medier och på nätet, källor som är svåra att verifiera och som ofta också har egna intressen i informationskriget.

Även i Ryssland syns tydliga tecken på att medierna får en viktigare roll i politiken och även i militärt tänkande. 2008 startades den internationella nyhetskanalen *Russia Today*, och de senaste åren har den byggts ut kraftigt. Enligt en rapport från ett USA-baserat institut ökade anslaget till *Russia Today* med 41 % under 2014, nya satsningar görs på nyhetssajten *Sputnik* och den utåtriktade mediesatsningen har sammanförts under ledning av den Putinvänliga tv-kommentatorn Dmitrij Kiseljov (Pomerantsev och Weiss 2014) (se även kapitel sju).

I de militära strategierna betonade generalstabschef Valerij Gerasimov i ett tal 2013 att gränserna mellan militära och icke-militära medel i konflikter har förändrats och att det numera är de "ickemilitära" medlen som är viktigast och mest effektiva. Ett av dessa medel är "informationsoperationer" som utförs i nära samspel med politiska, ekonomiska och militära påtryckningar (Persson och Vendil-Palm 2014). Denna typ av "informationskrig" utvecklas på flera nivåer inom Ryssland, allt från att i kunna störa och försvåra motståndarens kommunikation i strider till att kunna ge en fördelaktig bild av den ryska politiken i traditionella medier (Franke 2015). Det handlar om såväl att ge "alternativa" perspektiv som ren desinformation genom att sprida förfälskade bilder och vittnesmål som gynnar den egna sidan. En viktig strategi är att betona att vi egentligen inte vet något säkert, att det finns olika versioner och att det inte går att slå fast något med säkerhet (Pomerantsev och Weiss 2014). Ett exempel är den ryska rapporteringen runt nedskjutningen av det malaysiska flygplanet (se kapitlen om de ryska medierna samt om *Russia Today*). Ett annat exempel är det systematiska arbetet med att påverka sociala medier med anställda som skriver och sprider åsikter och påhittat innehåll under falska namn², så kallade "troll" som försöker påverka opinioner på ett organiserat sätt.

1. Reportrar utan gränser, <http://www.rsf.org>

2. <http://www.bbc.com/news/world-europe-31962644>

Journalistiska värderingar och krigsrapportering

Väpnade konflikter och krig sätter också de journalistiska värderingarna under press. En av de viktigaste grundreglerna i den västliga liberala formen av journalistik är att ge båda sidors versioner i en konflikt, att journalistiken strävar efter neutralitet och allsidighet (Kovac och Rosenstiehl 2001). Dessa normer utsätts för ett starkt tryck i journalistik om krig och konflikter, när journalister i ett land förväntas ställa upp på den ”egna sidan” och påtryckningar är starka från både politiskt och militärt håll (Robinson 2004).

Men trycket kommer inte bara från myndigheter, utan också från publiken och den allmänna opinionen – och det blir svårt för journalister att hålla på ideal om allsidighet och neutralitet. Stödet för dessa ideal är inte heller lika starkt i alla journalistiska kulturer, andra mer ”aktivistiska” ideal är starka i många länder som att journalistiken ska ta ställning och påverka publikerna istället för att bara neutralt rapportera. Denna typ av journalistik är av tradition stark i till exempel Medelhavsländerna och Central- och Östeuropa. Den hänger också ofta ihop med starka kopplingar mellan politik och medier, en ”politisk parallellism” där medier blir instrument för politiska krafter samtidigt som journalister väljer arbetsplatser utifrån politiska värderingar (Hallin och Mancini 2004, Nygren och Dobek-Ostrowska 2015).

En utveckling av mer aktivistiska journalistideal är ”peace journalism”. Tankarna bakom denna utvecklades av den norske forskaren Johan Galtung, och syftet är att journalistiken ska visa alternativ till våldsamma sätt att lösa konflikter istället för att förstärka dem. ”Fredsjournalistik” är mer inriktad på de underliggande konflikterna och bakgrunden, än på direkt rapportering från dramatiska strider, mer om konsekvenser för vanliga människor än spelet mellan olika eliter, mer mot att söka lösningar än att hävda att den egna sidans segrar (Lynch 2014).

I medielogiken finns det inbyggt en slags förstärkning av konflikter, en dramatisering och personifiering som ska tydliggöra konflikter och väcka känslor (Strömbäck 2009). Denna medielogik kan i konflikter också vara till nytta för intressen som vill skärpa motsättningarna, och medierna kan bidra till att skapa bilder av ”den andre” som en fiende värd att bekämpa. Detta visade sig till exempel i kriget på Balkan under 1990-talet där medierna bidrog till att skärpa konflikterna inom det f d Jugoslavien (Turkovic 1996), men också i de västliga mediernas beskrivning av konflikten som ledde fram till Nato-bombningarna 1999 (Hammond och Herman 2000). Samtidigt visar forskning en ökad bevakning av konsekvenser för civila i konflikter

(åtminstone när medier i väst rapporterar om krig på andra platser). Det finns också invändningar mot "fredsjournalistik" som söker lösningar, som hävdar att den kan bli en dold form av propaganda och inte opartisk nyhetsrapportering. Dessa kritiker ser istället ett traditionellt sanningssökande och objektivitet som ett ideal att komma så nära verkligheten som möjligt (Loyn 2007).

Källkritik och desinformation

En av de viktigaste normativa grunderna i journalistik är sanningssökandet. I boken *Elements of journalism* konstaterar Kovac och Rosenstiehl att "verification is the essence of journalism" (2001). Sanningssökandet är den grundläggande skillnaden mellan journalistik och fiktion, och metoder för källkritik är grundläggande i journalistutbildningar (Thurén 2013). Men källkritik blir svårt i konflikter där båda sidor har ett intresse av att ge en positiv bild av sig själva och av att demonisera fienden. Olika former av desinformation är rikligt förekommande, ett välkänt exempel är påståendet om massförstörelsevapen i Irak som ett grundargument för USAs angrepp 2003 (Schechter 2006).

De senaste åren har det uppstått en ny typ av sajter för faktakontroll. En av de första var *Politifact* i USA som kontrollerade politikernas påståenden med hjälp av interaktion med publiken. En liknande sajt startades i Ukraina under 2014 med anknytning till Kyiv Mohyla School of Journalism, sajten *StopFake*. På denna sajt har det med publikens hjälp samlats många exempel på rysk desinformation under konflikten, men också ett antal fall av desinformation till fördel för Ukraina (mer om denna sajt i kapitel åtta). Hur journalister hanterar källor och källkritik är ett stort och svårt område i krigsrapporteringen, något som många av journalisterna nämner i intervjuer i kommande kapitel.

Mediernas roll i Ukrainakonflikten

Denna rapport undersöker hur ledande medier i fyra länder berättar om kriget i Ukraina sommaren 2014. Två av länderna är de direkt inblandade, Ukraina och Ryssland. De två andra är grannländerna Polen och Sverige som har ett starkt intresse för vad som händer i öster. Rapporten ger en begränsad del av bilden: den omfattar bara den mest intensiva konflikten från 10 juli till vapenvilan efter det första Minskavtalet 5 september, och den undersöker tre ledande medier i de fyra länderna samt den internationella tv-kanalen *Russia Today*.

Det är mycket som inte täcks in av rapporten, till exempel nätbaserade medier och vilken roll sociala medier spelar för medieanvändare. Förhoppningen är att rapporten kan bli en utgångspunkt för vidare studier av "informationskriget".

Det är också viktigt att komma ihåg att rapporteringen om kriget har helt olika förutsättningar i länderna, två helt skilda typer av spelplaner:

- I Ukraina och Ryssland är medierna en del av själva konflikten, utnyttjas av aktörer och påverkar skeendet direkt.
- I Polen och Sverige handlar det om hur konflikten rapporteras i omvärlden, vilket genomslag de båda sidorna har i gestaltningen av konflikten. Men också om hur rapporteringen från Ukraina kan bli en del av inrikespolitiken i de båda länderna.

I den svenska debatten om Ukrainakriget har många varnat för det ryska informationskriget (till exempel Hans Wallmark(m) i SvD 24 juli 2015). Flera västländer har diskuterat motåtgärder, till exempel ska Polen och Nederländerna starta en gemensam ryskspråkig nyhetsbyrå som bara ska arbeta med "objektiv information". En viktig fråga i denna studie blir därför vilket genomslag det ryska perspektivet haft i omvärldens bild av konflikten, och vilken roll tv-kanalen *Russia Today* spelar i detta. Detta kan också relateras till det västliga nyhetssystemet som den svenska nyhetsjournalistiken är en del av (såväl i nyhetsvärdering som med nyhetsbyråer och tv-utbyte).

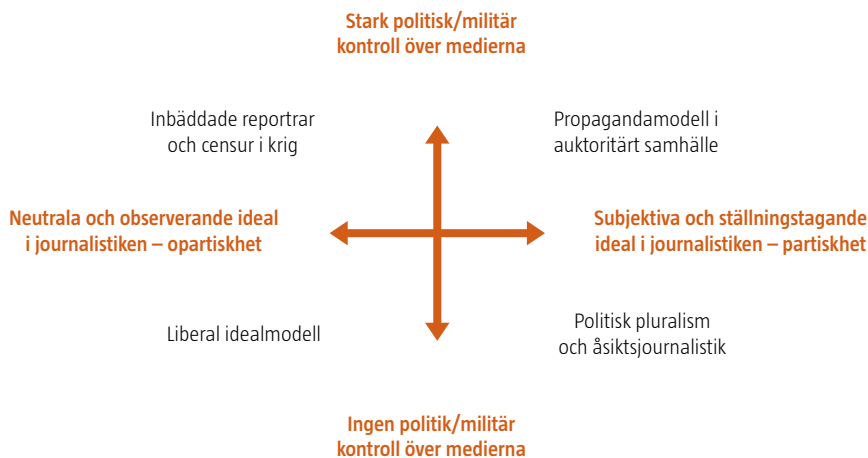
Tre områden står i centrum för studien:

1. Hur gestaltas konflikten i de stora medierna? Till exempel hur framställs fienden, vilka ord används i beskrivning av vad som händer? Hur beskrivs centrala händelser i konflikten?
2. Vilka mönster finns i källanvändningen i de olika länderna, vilka får komma till tals och hur hanteras olika typer av källor? Hur uppträder olika former av desinformation, och hur hantarer journalisterna källkritiken?
3. Hur ser journalisterna på sin egen roll i konflikten, tar de ställning eller är de neutrala observatörer? Hur påverkas journalisternas arbete av hot mot deras säkerhet, av villkor som begränsar deras arbete?

Svaren på dessa frågor analyseras utifrån de två dimensioner som beskrivits ovan: graden av kontroll från stat, politiker och militär å ena sidan och journalisternas syn på sin egen roll och ideal på den andra sidan. Denna analysmodell kan beskrivas i en figur med två dimensioner (figur 1).

Den lodräta axeln handlar om graden av kontroll över medierna, hur de politiska och militära sfärerna direkt kan påverka medieinnehållet genom både ”mjuk” styrning och hård kontroll. Några ”mjuka” medel är att skapa system för ”inbäddade journalister” som knyts direkt till militära förband, genom att styra informationen med egna informationsinsatser. Men det finns också en ”hård styrning” genom utestängande av journalister, hot och direkt våld och genom direkt kontroll av informations-spridning med hjälp av censur och statlig mediestyrring.

Den vågräta axeln handlar om den journalistiska kulturen, om idealen är en objektiv och neutral journalistik eller en subjektiv journalistik som tar ställning i konflikter. Denna dimension är väl beskriven i forskning om journalistiska kulturer, och ger olika resultat i olika delar av världen (Hanitzsch 2007).

Figur 1. Analysmodell för journalistik i kris och krig.

Dessa två dimensioner är glidande skalor, det är inte antingen eller. Graden av kontroll och styrning från den politiska/militära makten och graden av journalistiskt ställningstagande kan skilja sig mellan olika länder och även mellan olika typer av situationer och konflikter.

Till exempel präglas den brittiska journalistiken av en stor frihet i relation till politik och stat. Men det hindrade inte att den brittiska militären inför Falklandskriget 1982 tog en stark kontroll över medie-rapporteringen genom urval av de journalister som fick följa de brittiska styrkorna och genom direkt censur (Tumber 2004).

Journalistiken i olika typer av krig och konflikter kan beskrivas utifrån denna analysmodell. Några exempel kan vara:

- Den klassiska liberala modellen av journalistik hamnar i det nedre vänstra fältet med lite statlig styrning och starka ideal av objektivitet och neutralitet. Bevakningen av Vietnamkriget i amerikanska medier hamnar till stor del här.
- Det finns också situationer med en starkare politisk/militär styrning i länder med starka objektivitetsideal. USAs krig i Mellanöstern från Gulfkriget 1991 och framåt har präglats av en stark strävan efter kontroll från Pentagon, (Robinson 2004). De amerikanska medierna har hanterat detta på olika sätt, både genom kritisk granskning i många medier och genom ökad patriotism i kanaler som Fox-News.
- Kombinationen av statlig kontroll och starkt ställningstagande ligger nära klassiska auktoritära samhällen, samhällen där medier används i propagandasyften. Denna kombination har en lång tradition när auktoritärt styrda länder hamnar i konflikter, och beskrivs i kapitel två i historien av hur ryska medier bevakat krig de senaste 20 åren.
- Det finns också länder med en stark åsiktspräglad journalistik, men också en pluralism i åsikterna. Här kan det finnas liten grad av statlig/militär styrning samtidigt som journalistiken blir "aktivistisk" och tar ställning i konflikter.

Hur bevakningen av kriget i Ukraina placerar in sig i denna analysmodell kommer att diskuteras i det avslutande kapitlet. De olika länderna skiljer sig åt, både när det gäller journalistisk tradition och graden av statlig styrning. Det handlar också om i vilken mån medierna kan frigöra sig från ett beroende av det egna landets säkerhetspolitik, påverkan från elitkällor och deras perspektiv och olika grader av självcensur bland journalister. Frågan är om medierna kan vara kritiska i en säkerhetspolitisk kris och konflikt?

En mångnationell forskargrupp

Projektet har genomförts av forskare från alla fyra länderna. Initiativet till projektet togs av de svenska och polska forskarna, och de andra forskarna i gruppen tackade omedelbart ja till samarbetet. Projektet har finansierats genom bidrag från Center for Baltic and East European Studies vid Södertörns högskola (CBEES) samt från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).

I forskargruppen ingår:

- Gunnar Nygren, Jöran Hök och Andreas Widholm från Södertörns högskola
- Michal Glowacki från Warszawas universitet och Roza Smolak från universitetet i Wrocław.
- Dariya Orlova och Daria Taradai från Mohyla School of Journalism i Kiyv, Ukraina.
- Ilja Kiria och Anna Shpyntova vid Higher School of Economics i Moskva.

Gruppen träffades första gången i september 2014, och har sedan dess arbetat tätt tillsammans i planering och genomförande av både innehållsanalyser och intervjuer. I två workshops (Stockholm januari 2015 och Warszawa i september 2015) har gruppen lagt fast analysplan och diskuterat resultaten. Alla forskare i gruppen har arbetat i full akademisk frihet i respektive länder.

Samma typ av medier har analyserats i de fyra länderna: de tv-nyheter som har den största publiken samt den två största dagstidningarna (tabloid och kvalitetstidning). Det är innehållet i tv-sändningar och papperstidningar som analyserats, och detta återspeglar troligen även den viktigaste rapporteringen på respektive mediums nätsajter. Urvalet är allt nyhetsmaterial som relaterar till konflikten i Ukraina mellan 10 juli–7 september 2014. Ledare och debattmaterial ingår alltså inte i analysen som fokuserar på nyhetsbevakningen. För att begränsa mängden artiklar/nyhetsinslag så analyseras högst fem enheter per dag i varje medium. I både Ukraina och Ryssland var antalet nyheter periodvis betydligt större per dag, och därför valdes de fem första nyheterna ut för analysen (i sändningen och i tidningen).

Nyhetsurvalet analyserades utifrån samma kodschema i alla fyra länder. De viktigaste variablerna var:

- Placering, storlek och genre?
- Tema/ämne i nyheten?
- Perspektiv – stöd för någon av aktörerna?
- Aktörer och tendens i beskrivningen av dem (positiv/negativ)?
- Synliga källor och journalistens placering?
- Nyhetsbyråer och andra medier som källa?
- Källkritik och desinformation som diskuteras öppet?
- Hur beskrivs nedskjutningen av MH17 (det malaysiska passagerarplanet)?
- Hur beskrivs närvaro av ryska trupper?
- Hur beskrivs konfliktens bakgrund och kontext i Ukraina?
- Vilka ord används för att beskriva konflikten och de olika aktörerna?

Hela kodschemat finns som bilaga 1.

LAND	MEDIUM	ANTAL ARTIKLAR/INSLAG	ANDEL (%) AV HELA INNEHÅLLSANALYSEN
Sverige	Aftonbladet	66	3,4
	Dagens Nyheter	121	6,4
	SVT-Rapport	62	3,3
Ryssland	Komsomolskaja Pravda	221	11,7
	Kommersant	112	6,0
	Channel 1	290	15,6
Ukraina	Den	165	8,8
	Segodnya	231	12,3
	Channel 1+1	255	13,6
Polen	Fakt	82	4,4
	Gazeta Wyborcza	164	8,7
	TVP (public service)	106	5,7
Totalt		1875	100

Tabell 1. Analyserade medier och antal artiklar/inslag.

Dessutom gjordes intervjuer med journalister och redaktörer på de tidningar/tv-redaktioner som analyserats. Intervjuerna gjordes av forskare i respektive land, och varade i de flesta fall i upp till en timme.

De journalister i Sverige och Polen som intervjuats namnges, medan journalisterna från Ukraina och Ryssland är anonyma. I de båda länder som är direkt inblandade är frågorna så känsliga, att anonymitet är en förutsättning för att kunna göra intervjuer. I Sverige och Polen är det relativt få journalister som bevakade konflikten, och där finns inte heller detta skyddsbehov.

I Sverige och Polen intervjuades fem journalister i vardera landet. I Ryssland intervjuades fem journalister, men endast två kom från ett av de undersökta medierna (*Kommersant*). På de två undersökta medierna var ämnet så känsligt att ingen journalist ville bli intervjuad. Istället intervjuades journalister på nyhetssajten *Vzsgljad* och tv-kanalen *ORT* som också bevakade konflikten. I Ukraina intervjuades 17 journalister från alla de tre undersökta medierna. För mer detaljer om intervjuerna, se respektive kapitel.

Intervjuerna omfattade samma ämnen i alla fyra länder. Syftet var att fånga journalisternas egna erfarenheter och reflektioner på olika områden:

- Journalistisk erfarenhet och kunskap om konflikten.
- Vilka erfarenheter man gjort i bevakningen, till exempel tillträde till områden och militära begränsningar?
- Säkerhet och hot i arbetet?
- Etiska dilemman?
- Källkritik och hur hanteras misstänkt desinformation?
- Vilken är din roll i bevakningen – att vara en neutral observatör eller att ta ställning? Var går gränserna?
- Hur självständigt kunde du arbeta i bevakningen av konflikten?

Denna rapport är en redovisning och analys av de viktigaste resultaten. I kapitel två ger Jöran Hög en bakgrund till journalistikens roll i krig och väpnade konflikter. I kapitel tre–sex ger forskarna en analys av resultaten från respektive land, och i kapitel sju analyserar Andreas Widholm Ukrainabevakningen i satellitkanalen *Russia Today* under samma tidsperiod. I kapitel åtta diskuteras begreppet desinformation och källkritiska problem. I slutkapitlet sammanfattar Gunnar Nygren och Jöran Hög resultaten och gör en jämförande analys.

Referenser

- Allan, S. och Zelizer, B. editors (2004) *Reporting war. Journalism in wartime*. London och New York: Routledge.
- Franke, U. (2015) *War by non-military means. Understanding Russian information warfare*. Stockholm FOI – report nr 4065-SE.
- Hallin, D. och Mancini, P. (2004). *Comparing Media Systems. Three models of Media and Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hammond, P och Herman E.S. (red)(2000) *Degraded Capability. The media and the Kosovo crisis*. London: Pluto Press.
- Hanitzsch, T. (2011). Populist disseminators, detached watchdogs, critical change agents and opportunist facilitators: Professional milieus, the journalistic field and autonomy in 18 countries. *International Communication Gazette*, 73(6), 477–494.
- Hoskins, A. och O’Loughlin, B. (2010) *War and Media. The Emergence of Diffused War*. Cambridge: Polity Press.
- Jowett, G. och O’Donnel, V. (2012) *Propaganda and Persuasion, Fifth edition*. Los Angeles etc: SAGE.
- Kaldor, M. (2012) *New and Old Wars. Organized Violence in a Global Era (3rd edition)*. Stanford California: Stanford University Press.
- Knightley, P. (2004) *Krigets första offer är sanningen*. Stockholm: Ordfront.
- Kovach, B. och Rosenstiehl, T. (2001) *The Elements of Journalism*. New York: Crown Publishers.
- Lynch, J. (2014) *A Global Standard for Reporting Conflict*. New York and London: Routledge.
- Lyon, D. (2007) *Good Journalism or Peace Journalism? Conflict and Communication Online Vol 6, N2 2*.
- Nohrstedt, S.A. och Ottosen, R. (2014) *New wars, new media and new war journalism*. Göteborg: Nordicom.
- Nygren, G. och Dobek-Ostrowska, B. (2015) *Journalism in change. Professional journalistic cultures in Poland, Russia and Sweden*. Frankfurt: Peter Lang.
- Persson, G. och Vendil-Palm, C. (2014) *The view from Russia. I A Rude Awakening. Ramifications of Russian Aggression Towards Ukraine*. Stockholm: FOI Report 3892-SE.
- Pomerantsev, P. och Weiss, M. (2014) *The Menace of Unreality: How the Kremlin Weaponizes Information Culture and Money*. New York: Institute of Modern Russia.

- Robinson, P. (2004) Researching US media-state relations and twenty-first century wars. In Allan, S. and Zelizer, B. editors (2004) *Reporting war. Journalism in wartime*. London and New York: Routledge.
- Schechter, D. (2006) *When news lies. Media complicity and the Iraq war*. New York: Select Books.
- Strömbäck, J. (2009) *Makt, medier och samhälle*. Stockholm: SHS Förlag.
- Thuren, T. (2013) *Källkritik*. Stockholm: Liber.
- Tumber, H. (2004) Prisoners of news values? Journalists, professionalism and identification in times of war. In Allan, S. and Zelizer, B. editors (2004) *Reporting war. Journalism in wartime*. London and New York: Routledge.
- Tumber, H. (2009) Covering war and peace. In Wahl-Jørgensen and Hanitzsch (ed) *The handbook of Journalism Studies*. London and New York: Routledge.
- Turkovic, H. (1996) Controlling National Attitudes: War and Peace in Croatian TV-news. In Gow, James; Paterson, Richard; Preston, Alison (red) *Bosnia by Television*. London: British Film Institute.